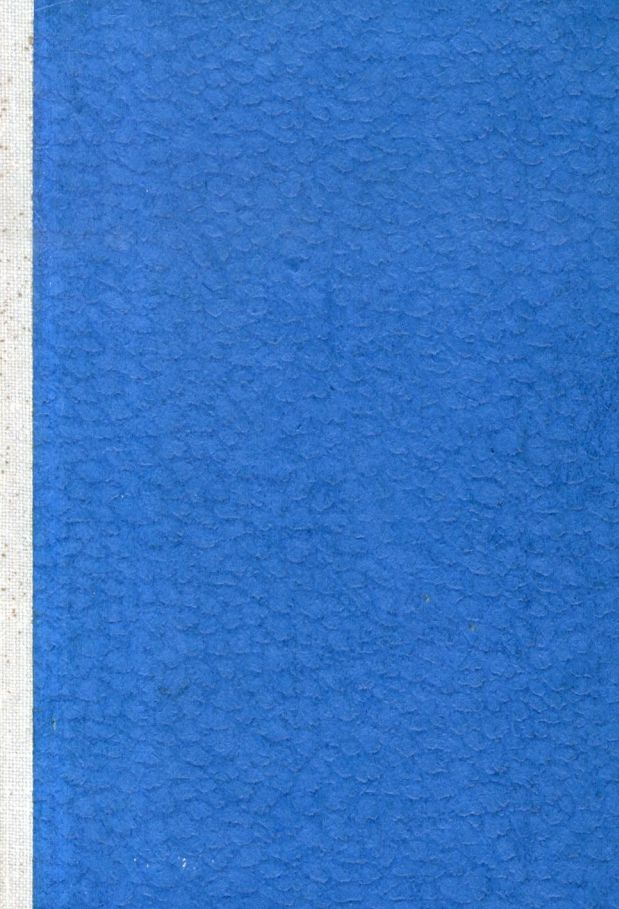

I	31874
B-411	

[illegible]

ІВ. ФРАНКО

~~54499~~

1269

ВІВЧАР

Ціна 2 коп.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК

ВІВЧАР

Сто метрів під землею, в глибині десятиметрової штольні, в духоті і нафтовім сопусі¹ працює робітник. Раз-за-разом гатить він дзюбаком в іловату опоку² і відриває від неї кусні лепу. Але опока тверда, скупа і тільки по невеликому шматочку дає собі видирати частки свого тіла. Вона глухо гуде і стогне під ударами дзюбака, мов плаче, мов грозить; вона пріє вонючим потом, але не подається, уперто держить заховані свої таємні скарби. Робітник, здоровий парубок, що недавно прибув із гір до Борислава на роботу, починає злитися.

¹ Сопух—газ, що виділяється з нафти.

² Іловата опока—м'який камінь.

— Г-ге!—приговорює він, гепавши щосили в ямку, в котру гепав уже три рази, не можучи відлупити грудки лепу.—А, мати твоя скалічена! Та доки ти будеш стояти? Пускай!

І він щосили заважив дзюбаком у ямці, щоб відлупити грудку. Грудка, врешті, подалася і він узяв її обіруч і кинув у кибель.

— От там до пса! Йди на світ! Покоштуй сонця!—приговорював він.—Го-го, небоже! Я не жартую. Зо мною не нагваряйся¹, бо я вмію дати раду й не такому як ти! Ти не знаєш, що значить сімсот овець. То не те, що одна з другою грудка, а я й їм умів дати раду.

І він бере за вухо кибель повен лепу, несе його до шахти, привішує до линви і дзвонить, щоб тягли, а сам з порожнім киблем вертає назад до штольні і береться далі дзюбати землю. Його думки бігають за вівця-

¹ Не нагваряйся—не жартуй.

ми по полонині, і він, щоб розбити самоту і темноту, любується тими думками, гуторить про них і з глиною, і з дзюбаком, і з порожнім киблем, і з сокирою,—бо тільки й усього його товариства тут у глибокій безодні.

— Ти гадаєш, небоже, що то мала робота сімсот овець! Адже то живе, адже то кожне свій розум має. Не-великий розумець, звичайно німина, а все-таки такий, як бог йому дав. Ади, в ліс зайде, чи в полонину, то вже держиться купи. Не розбігається одне туди, друге сюди, так як рогата худоба. А все купкою. Г-ге!

— А медвідь злодій тільки й чекає на те. О, він також має розум! Ще й який! Не даром вуйко, пан Кулаковський! Сидить за колодою і чекає, аж цілий гурт овець увійде між виверти, а тоді тільки скік, і має їх усі, як у стайні. І всі видушить до одної. А вони, біднятка, вже навіть не бегчуть, тільки зіб'ються в купку і чекають тихо своєї смерти. Г-ге!

— Палиця в руці, цівка через плече, пищавка за поясом, так я, небоже, щорана вирушав за вівцями. Три пси, цу-цу! На перед турми¹ один, а два по боках, а я ззаду. Іду та й постоюю. Овечки, як рій пчіл, розсипалися по зеленому. Чорна купка, біла купка, чорна купка, біла купка. Тут ущипне травку, там ущипне, та й далі, та й далі. Не пасе так як худобина, тільки щипле як дитина, ніби бавиться, ніби поспішає десь кудись. А передом барани, коменданти. Турми не треба завертати, тільки їх. А бирь-бирь! А дря-у!

Вівчарські окрики лунають по темній штольні, перемішуючися з глухим гепанням дзюбака.

— А гарно там у нас, у горах, у полонині! Ой, гарно! Делікатно! Не те, що тут у вас, бодай ви...

Він хотів закласти, але вдарив себе долонею по роті. Його душа була

¹ Турма—отара.

тепер в атмосфері поезії, серед живої природи, чутливої та видючої, і він боявся образити її, бо був у її власті.

— Гарно там у нас! Ой, господи! Досить чоловік наймитував, гірко бідив, на чужих робив, а, проте, не жаль згадати. Вийдеш у полонину, зелено довкола, тільки головатні² тулять до землі свої білі головки, мов цікаві очі визирають з-поміж трави та моху. Холодно. Вітер тягне. Дихаєш широко повними грудьми. Все довкола пахне, все так і дихає на тебе здоровлям і силою. Внизу ліс оперізує полонину чорною стіною, а над тобою піднімається круглий шпиль гори. Тихо довкола, тільки вівці шелестять у папороті, десь колись пес гавкне, зелена жовна застукає в лісі або закричить вивірка. А я йду собі помалу, стану, сопівку з-за ременя, як не заграю, як не задрібочу, як не

² Гірський будяк, дуже низенький, так що його цвіт, завбільшки як кулак, стирчить при самій землі (Ів. Франко).

заведу думки, аж серце в грудях підскакує, або сльози на очі навертаються! Г-ге! Пек тобі! Пускай! Г-ге!

Дзвінок згори. Прибув порожній кибель. Робітник бере свій повний кибель, виносить до шахти і виправляє вгору, а сам вертає з порожнім. Вертає у войовничім настрою, бо вже починає голодніти. Люто б'є дзюбаком, лупає глину великими куснями, в мріях бореться з ведмедем.

— Го, го! Вуйку-небоже! То так не йде! Одна вівця, то ніби нічого, але нині ти зарізав одну, завтра заріжеш дві, а позавтра передушиш мені півтурми. Ні, небоже! Такої згоди у нас нема! Ти гадаєш, що я цівку¹ тільки на пострах ношу? Го-го! Вже я віджалую ночі, вже я засяду на тебе в тім виверті! Все мені одно, смерть або життя, а з тобою мушу зробити справу!

Він цюкнув пару разів і зупинився, відпочиває, опертий на держалні дзюбака.

¹ Цівка—рушниця.

— Злодій вуйко! Три ночі вимучив мене! Мабуть, занюхав письмо носом, не приходив. Але не мене здурити! Вже як я завзявся, то не попусти. На четверту таки прийшов. Темно, хоч око вийми. Вітер стогне в верхів'ях смерек. Потік шумить унизу, а я, скулившись серед коріння величезного виверту, цівку при оці, сиджу, чекаю, надслухую. Вже чую, що йде, знаю, що мусить надійти попри мене і сиджу, дух у собі запираю. Хрусь-хрусь, уже близько. Витріщаю очі, суне мій вуйко, мов копиця сіна, в темноті. Морду підняв до гори, вітрить, суне звільна, обережно. У мене очі мало з голови не вискочать, так призираюся, щоб вицілити йому просто під ліву лопатку. Нараз він став, голову на бік, фукнув. Занюхав порох. Обертається на місці, щоб дати драла, і в тій хвилі бух-бух! З обох люф до льотці так і впаку-

¹ Люфа—з німецької, дало.

вав. Навіть не зіпнув вуйко, мов від грому гепнувся на землю. Але то лише хвиля була така. За хвилю він зірвався з землі, рикнув, звівся на задні ноги та й просто до мене. Видно, не дістав у саме серце. Я вже сиджу, не рушаюся. Втікати нікуди, набивати не час. «Ну, думаю собі, коли я кепсько трафив, тільки задряпнув його, то буде по мені. А втім, божя воля. Раз мати родила». Та поки що буде, маю ще сокиру за ременем. Сплюнув у жменю, захопив сокиру, перехристився, поправив ноги, що були сперті на двох коренях плечима оперся о сплетене коріння виверта, що, мов стіна, стирчало до гори, закусив губи, похилив голову вниз, щоб бачити добре, та й жду вуйка. А він уже ось-ось. Хапається лабами за коріння, нюхає і ричить, так ричить, мов розгніваний п'яниця, що не може сказати слова розумного, тільки чує, що лютий, і ричить і пхається наперед. Ось він занюхав

мою ногу та й досягає її лабою. Так немов би опік мене кропивою, не гірше. І в тій хвилі вістря моєї сокири по сам обух утесалося в вуйкову голову, розчерепило її до тла. Він ще раз застогнав, так тяжко, так жалібно, мов грішна душа на муках, і повалився додолю, щез у непрозорій пільмі, в ямі під вивертом. Я й сокири не встиг виймати, таки з ним покотилася вниз. А тоді як не скочу з виверта, та хщами, та на плаї¹, та лісом, та на поляну, та понад яр, ялівцями, одним духом опинився на полонині коло кошари. Стукаю. «То ти, Паньку?»—питає бац² із середини. «Та я, отворіть». Устав він, за-світив ліхтарню, отворив. — «Ну, що?» «Та нічого»—кажу. «Був вуйко?» «Та був». «І пішов?» «Ні, не пішов». «А де ж?» «Лежить». «Що ти»...—Бац не договорив. «Ой, любойки, а тобі

¹ Плаї—гірська стежка.

² Бац—старший пастух.

що в нозі?»—скрикнув. «У нозі?» Я й сам не знав, що мені в нозі, і тільки тепер, поглянувши, я побачив, що весь ходак і вся онуча і вся волока кривава, і кров заливає сліди. Раз, однісінький раз мацнув мене вуйко пазуром по нозі і відразу продер і ходак і онучу і ногу аж до самої кости. Коли розвинули ногу, то я зомлів, крові багато витекло. Але бац, спасибі йому, вмів примовити, спинив кров, приложив якоїсь масти, і за тиждень я був уже здоров. А вуйка на другий день знайшли неживого, з моєю сокирою в головищу.

Знов дзвінок, знов робітник двигав повний кибель лепу до шахти і приносить новий, і знов, копаючи, розмовляє сам із собою, наповнює глухе підземелля не тільки стуком свого дзюбака, але також гомоном своїх слів, поезією своїх лісів і полонин. В міру того, як він голодніє і слабне від втоми і задухи, його думки робляться сумніші. Він згадує про вів-

сяний ошипок¹, бульбу і пісний чир², що бувають в зимі всею його стравою, про нудну молотьбу і ще нуднішу бездіяльність у великім пості, про важкі переднівки, хвороби та сварки із-за кусника хліба або недопеченої бульбиці. Він згадує про те, як то тепер переводиться вівчарство через те, що полонини позакупували купці, а тим більше виплачується випасати воли, ніж вівці. А при волах уже не та служба, що при вівцях. О, тут тяжка, погана служба! Тут уже не покушаєш ані жентиці³, ані будза⁴, ані бриндзи, ані бануша⁵. Жий як пес і вартуй як пес! І він швидко покинув цю службу, послушав одного товариша, що нараяв йому йти до Борислава, заробити

¹ Ошипок—корж із некислої вівсяної муки.

² Чир—рідка лемішка з вівсяної муки.

³ Жентиця—овеча сироватка.

⁴ Будз—овечий свіжий сир.

⁵ Бануш—кукурудзяний куліш на овечім маслі.

грошей, пристати на ґрунт¹ (з грішми тепер усюди приймуть!) і господарювати. І він пригадав собі навіть співанку, якої навчив його той товариш.

Ой піду я в Буриславку
Грошей заробляти,—
Повернуся з Буриславки,
Буду газдувати.

Він попробував, вивести цю співанку своїм здоровим, вівчарським голосом, але ні, якось не йшло. Що як що, а співанка у штольні, сто метрів під землею, не йшла.

І він з якимсь пересердям дзюбає далі землю. Він починає ненавидіти її, оту темну, важку, немилосерно тверду землю, що так уперто не дається його дзюбакові.

— Та й тверда ж бо ти, святенька,— говорить він.—І бог тебе знає, чи святенька ти, чи ні?

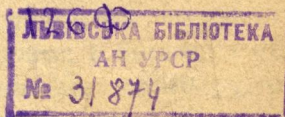
¹ Пристати на ґрунт—оженитися і взяти жінку, що в неї є земля і хазяйство.

31.874

дня, з усього багатства світа і колірів лишиться лише стільки, щоб золотим сяйвом обілляти крайчики важких хмар, що нависли над заходом.

1899 р.

Ф $\frac{I}{B-411}$

Друкарня «Український Робітник».

Укрголовліт 1562. Зам. 5597. Тир. 20180

31.874

$\phi \frac{\hat{I}}{B-411}$